

Hulst 85 5662TC 040-28592614. n

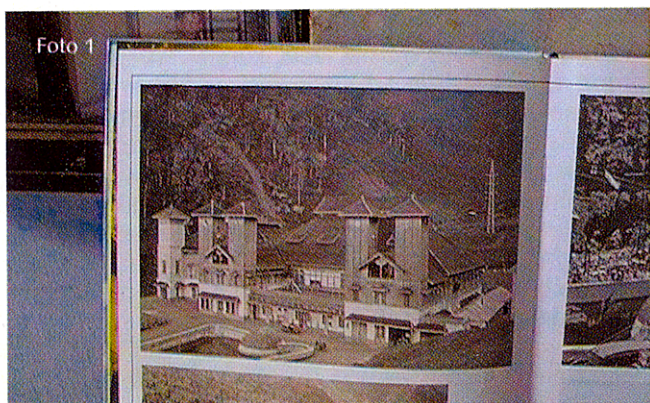
Wat is er nog over van de oude vooroorlogse Nederlandse radio-installaties in Bandoeng?

(Tekst en foto's: Anton Steenbakkers, PAØAST)

Een stukje radiogeschiedenis

Afgelopen jaar was ik enkele weken te gast bij familie in Bandung. En omdat ik in Bandung in de buurt van Gunung Malabar zat leek het me interessant om daar naar eens een onderzoekje in te stellen. In Malabar werd vanaf 1920 de eerste langegolf-vonzender geïnstalleerd met zijn 1MW vermogen een verbinding in telegrafie moest kunnen maken met radio Kootwijk. Vanwege het richteffect naar Holland werd een 2 km lange antenne opgehangen in de kloof tussen twee bergen ten zuiden van Bandung. Deze kloof ligt bij Gunung Malabar en Gunung Puntang.

De lange antenne gaf vaak problemen ten gevolge van blikseminslag. Onderaan de antenne werd een radiozendstation gebouwd met allerlei bijgebouwen (villa's) en overige voorzieningen voor het personeel zoals een tennisbaan en een zwembad. Men was dus

van alle gemakken voorzien.

Tegenwoordig is deze locatie een park waar je entree moet betalen. Op zaterdag en zondag komen er allerlei jongens en meisjes bijeen, zoals bij ons in een disco en zo wat, pacacaran heet dat daar. Op de rand van het oude koelwaterbassin is het dan gezellig vertoeven, de bak wordt dan ook wel door de plaatselijke bevolking het liefdesbad genoemd (Kolam Cinta).

Foto 1 is een foto van een foto uit een boek en laat het gebouw zien met links onder het koelwaterbassin,

foto 2 is een Google earth opname van de huidige resten.

Even iets over de heden ten dage gebruikte Indonesische spelling. De C is een TJ dus tjee i.p.v. n see. Een oe wordt een U net als in de Duitse taal. Y is een dj geen ie maar djie. Yogya spreek je dus uit als djogdja, Bandoeng wordt dus geschreven als Bandung. Cinta (wat liefde betekent) wordt dus uitgesproken als tjienta, gunung (berg) spreek je uit als goenoeng etc.

Foto 3

Als tegenstation in Nederland werd speciaal voor deze verbinding radio Kootwijk gebouwd wat in 1923 werd opgeleverd met twee 400 kW machinezenders van Telefunken. De eerste DX-verbinding Nederland – Nederlands Indië over een afstand van circa 13000 km was een feit. Na een testperiode werd vanaf 1924 de telegrafieverbinding Radio Kootwijk - Bandung vast in gebruik genomen.

Maar - o ironie - in 1927 werd in Bandung de Philips kortegolfzender met telefonie (!) gehoord die uitzond vanuit het Philips natuurkundig laboratorium op de Kastanjelaan te Eindhoven. Dit station met de roepnaam PCJJ werd op een golflengte van 30 meter gehoord door een radioamateur uit Bandung, een neef van dr. ir. C.J. de Groot, de bedrijfsleider van het station in Malabar. Deze verbinding werkte beter dan op de langegolf !

Niet lang hierna werd in de oude wijk Dayjeuh Kolot in het Soendanees een nieuw zendstation gebouwd voor de korte golf. Dayjeuh Kolot ligt in Bandung vlak tegen de rondweg aan ter hoogte van Jalan Mohammad Toha.

De zoektocht naar de ruines van Radio Malabar

Omdat ik me binnen zat te vervelen vanwege een aantal tropische regenbuien kwam ik op het idee om eens naar radio Malabar te gaan zoeken. Eerst maar eens op internet gekeken maar daar was op dat moment nog niet zo veel te vinden. Dan maar eens bij kennissen gaan vragen of die er nog wat van wisten, wat helaas niet het geval was. Misschien wisten ze op de elektronicamarkt in Cikapundung wat meer. En jawel! Tuan het moet daar ergens zijn gaat u daar maar zoeken en verder vragen, dan wijzen de mensen u daar wel de weg. Maar er is niet veel meer van over omdat het toen de Japanners kwamen direct is opgeblazen met dynamiet. OK, dat

weten we dan.

De dag daarop met mijn zwager op weg er naar toe. Het zou 20 kilometer ver zijn maar op weg betekent daar in de file wachten.....

Na een uur waren we al 3 km opgeschoten, Jalan Macet heet dat dan, wat een ellende: al die tijd in de hitte en in de stinkende uitlaatgassen. Na een uur kwamen we voorbij een stel grote antennes, het leek wel van een amateur, dus wij er heen want wellicht kon hij ons misschien wel meer vertellen, je weet maar nooit. Het bleek het clubstation van Orari in zuid-Bandung te zijn met de call YC1ZAH, zie foto 3. Orari is net zo iets als de Veron bij ons, het is de afkorting van Organisasi Radio Amateur Republik Indonesia. En jawel, er waren zowaar een vijftal leden aanwezig. Eerst een praatje gemaakt en gevraagd of ze ons konden helpen. De jongere mensen hadden er nog nooit van gehoord maar vonden het verhaal van de allereerste DX naar Europa wel mooi.

De oude heer, ik dacht dat het de voorzitter was, wist wel meteen waar het over ging en wist ook precies waar het was. Hij vertelde ons hoe we moesten rijden en bood aan om als gids mee te gaan. De auto was groot genoeg voor 7 personen dus de anderen konden ook mee. Wij op weg, eerst naar Puntang, wat wel even duurde voordat we daar waren. Bij het grote kruispunt in het dorp linksaf de berg omhoog, langs sawa's en andere

prachtige vergezichten. Na een kilometer of zes kom je dan bij een park met een slagboom waar je entreegeld moet betalen, zie foto 4.

In dit park stroomt een werkelijk prachtige berggrivier met kletterend helder water dat met kracht de berg afkomt en wat als koelwaterbron diende, zie foto 5. Gelukkig was de entree niet zoveel, daarna mochten we doorrijden naar boven, zo'n 600 meter, waar je dan

aankomt bij een paar warungs (winkeltjes) en restaurantjes waar je wat kunt kopen, limonade en sigaretten en zo wat. Vandaar moet je met de benenwagen verder een stukje omhoog, een paar beekjes over en dan ben je er. Wat is er nog te zien buiten de prachtige omgeving? Wel als eerste de koelwaterbak van beton, deze ligt er nog in prima conditie bij. Verder zie je van het oude radiostation nog een stuk muur en wat kleine muurtjes staan, meer is er niet meer van over, zie foto 6.

Toen we in de ruïne zelf gingen kijken kwamen er snel twee wachten aan die riepen dat we er direct uit moesten, vanwege instortingsgevaar was het veel te gevaarlijk. Daarna weer naar beneden langs een andere weg waarbij we langs de villa's kwamen van de mensen

Foto 4

Foto 5

Foto 6

Foto 7

die er gewerkt hebben, zie foto 7.

Je kon nog zien dat dat een luxe bedoening moet zijn geweest, stenen ondermuren van rivierstenen met een houten bovenbouw en dak onder de schaduw van de bomen. Ook tennisbanen en andere zaken waren er. Na wat gegeten en gedronken te hebben zijn we met zijn zevenen weer terug naar het clubhuis gegaan.

Iedereen was onder de indruk dat hier zo'n 90 jaar geleden de eerste DX met Nederland had plaatsgevonden.

Terugkomende van Gunung Malabar en het clubhuis van YC1ZAH werd het verkeer richting Bandung steeds drukker. Daarom werd besloten om een andere weg terug te nemen. Mijn zwager wist een niet zo drukke sluiproute maar dat viel tegen, de sluiproute stond ook vol met verkeer Jalan machet. Enfin, na een half uur doorgesukkeld te zijn kwamen we in de buurt van de rondweg van Bandung door een wijk die Dayeuh kolot heet, ik maar denken waar ken ik die naam van?

Het betekent in het Soendanees gewoon oude wijk. Het stond volgens mij ergens in het boek van Artur Bauer en Benny Emaus. Eens even op internet zoeken, en jawel daar kwam het tevoorschijn: de eerste betrouwbare langeafstandskortegolfverbinding Bandung - Nederland niet alleen telegrafie maar ook met AM op 30 meter.

Welnu, als je toch in de buurt bent dan het gebouw maar eens gaan opzoeken. Dayeuh kolot is maar een kilometer of drie van het huis van mijn zwager, dus dat moet te doen zijn.

Eerst in de buurt maar eens rondgevraagd wie er nog iets van af wist. Dat viel weer tegen, aanvankelijk konden we niemand vinden maar uiteindelijk ontmoetten we iemand die een oude leraar kende van de Hogere Telecom School die wel eens wat zou kunnen weten. Een dag later de leraar gebeld en bingo, hij wist dat het gebouw bij de rondweg lag aan Jalan Mohammad Toha, ongeveer 1 km van de rondweg af.

Dat was precies bij de fabriek waar mijn nichtje werkte dus die buurt was bekend. Wij er heen, heel Mohammad Toha afgezocht van de rondweg tot aan de moskee in het centrum van Dayeuh kolot, maar we konden niets te vinden. Wat nu? Op een politiepost op Jalan Mohammad Toha wist men ook niets, evenals bij diverse fabrieken en scholen gevraagd.

Het leek wel het programma opsporing verzocht. Weer eens bij de portiersloge van een telecomfabriek gevraagd of de Djaga (wacht) ons misschien iets kon vertellen, maar hij wist ook niets. Totdat er een oudere man uit een kantoor vlakbij aankwam en vroeg wat wij wilden. Het hele verhaal uitgelegd en hij zij wel tuan, da's gemakkelijk, het is hier aan de achterkant van ons bedrijf. Ja, hier vlak achter, tegenover de Hogere Telecom School. Rijdt u maar iets door dan de eerste weg links en na 500 meter aan uw linkerzijde staat het. Na een kopje thee gedronken te hebben wij naar dat gebouw.

De naam van de eerste zijstraat was al Jalan Radio, dat was dus veelbelovend, maar het gebouw vinden viel niet mee. Totdat ik na zo'n 700 meter achter wat bomen een gebouw zag wat ook van rivierstenen gemetseld was net als zo'n oud Nederlands gebouw. Mensen die wel eens

in Indonesië komen weten wel wat ik bedoel. Daar stond natuurlijk weer een wacht bij de ingang dus maar eens gaan vragen. Ja Tuan, dit is dat oude Nederlandse gebouw, er staat nog een zender in. Maar wat wilt u daarmee? Met mijn zwager weer het verhaal in het Bahasa Sunda verteld dat ik op zoek was naar de geschiedenis van het gebouw. Ik spreek geen Soendanees dus vertelde ik het maar in mijn beste Maleis.

Nou pa ik vind het leuk om te zien wat er nog van over is want het is voor Indonesië een geweldig stuk radiogeschiedenis. Tuan het mag niet maar voor deze ene keer.....komt u maar even mee, en ik mocht mee om de antennetoren te bekijken. Toen we daar stonden te keuvelen kwamen er nog meer portiers bij. Die vonden het wel aardig dat zo'n gekke orang Belanda speciaal kwam kijken naar het oude gebouw wat zij moesten bewaken. Als ik met een van hen mee wilde lopen voor een excursie kon dat geregeld worden als ik maar overal van af bleef.

Ze begonnen eerst op het dak, dat lag er al 80 jaar op en was nog nooit gerepareerd, gewoon omdat het niet nodig was, het was niet botjor (lek).

Waar konden ze trouwens zulke goede golfplaten kopen, die bestonden niet meer, maar ze begonnen nu toch wel een beetje te roesten.

Van het dak met het uitzicht op de rondweg gingen we de hal binnen. De hal was in de tachtiger jaren leeggehaald en er waren kantoren in gemaakt voor de school. Ook een indoor badminton veldje als ontspanning voor de leerlingen tijdens de natte moesson. Ik begrijp nu waar de zenderspullen die in de jaren 80 op de radiomarkt in Jalan Cikapundung te koop waren vandaan kwamen.

De oude Voltmeter boven de ingang deur die de hoogspanning van de machinevormers in de hal aangaf hing er nog steeds (zie foto 8), de schaal loopt van 5 tot 6 kV. De zenders hadden dus zo te zien een anodespanning van 5,5 kV. De oude loopkat (gemaakt in Soerabaja) om de zware zenders op hun plaats te zetten hangt ook nog steeds in het midden van de hal.

In een van de kamers aan de rechterzijde stond een 5 kW FM-zender te draaien, een modern ding wat er nog niet zo lang stond. Vandaar de laatste antennemast natuurlijk. Ik mocht niet bij de zender komen dat vond men te gevaarlijk. Verder lagen er binnen nog wat oude rekken en zo maar die waren niet afkomstig van de oude zenders. Het leek meer op delen van een oude telefooncentrale. Uiteindelijk weer naar buiten, de wacht kwam toen met een oud boek van de Indonesische PTT naar buiten met foto's van het oude station en ook van het station in Malabar, zie foto 9.

Helaas. Ik kon het oude boek niet kopen ...

In het centrum van Bandung ben ik nog op zoek geweest naar zo'n boek maar helaas, er was nergens nog een kopie van te vinden in de boekhandel.

